Pedagogical and psychological problems of improving adaptive processes of preschool children

Nodima ORIPOVA¹

Mohinur OMONOVA²

Karshi State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received March 2021

Received in revised form
20 March 2021

Accepted 15 April 2021

Available online

20 May 2021

Keywords:

adaptation,
adaptation syndrome,
stress,
family,
body therapy.

ABSTRACT

The article discusses the pedagogical foundations of improving the adaptation processes of preschoolers, its main content, the problems that children arise in this process.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Maktabgacha yoshdagi bolalarning adaptiv jarayonlarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik muommolari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

adaptatsiya,
adaptatsiya sindromi,
stress,
oilasi,
tana terapiyasi.

Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning adaptiv jarayonlarini takomillashtirishning pedagogik asoslari, uning asosiy mazmuni, bu jarayonda bolalarda yuzaga keladigan muammolari haqida fikr bildirilgan.

¹ Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Karshi State University. Karshi, Uzbekistan.
E-mail: n_oripova@mail.ru.

² Master's degree student, Karshi State University. Karshi, Uzbekistan.
E-mail: m.omonova@gmail.com.

Педагогико-психологические проблемы развития адаптивных процессов детей дошкольного возраста

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

адаптация,
адаптационный синдром,
стресс,
семья,
телесная терапия.

В статье рассматриваются педагогические основы совершенствования адаптационных процессов дошкольников, его основное содержание, проблемы, возникающие у детей в этом процессе.

Har bir mamlakatning iqtisodiy qudrati, ijtimoiy ma'naviy hayot darajasining yuksalishi ta'lim tizimining raqobatbardoshligi, ilm-fan taraqqiyoti bilan belgilanadi. Ta'lim sohasini isloh qilish bugun hukumatimiz diqqat e'tiborida turgan dolzarb sohalardan biri desak mubolag'a bo'lmaydi.

So'ngi yillarda maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilish va rivojlantirishga qaratilgan qonunlar, qarorlar qabul qilinib amaliyotga joriy etilmoqda, bunga birgina misol: "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha 2017–2021 yillarga mo'ljallangan Dasturi" hamda Respublikada maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha "Yo'l xaritasi" asosida misli ko'rilmagan ishlar amalga oshirilishidir. Sohada yig'ilib qolgan muammolarni hal etish 3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalarning to'laqonli ta'lim tarbiya olishini ta'minlash masalasi Davlatimiz rahbari tomonidan kechiktirib bo'lmas vazifa sifatida ilgari surilmoqda. Bu esa o'z navbatida har bir tarbiyachidan kasbiy mahoratga ega bo'lishni hamda bolalarga ta'lim-tarbiya berish jarayonida kechadigan turli xil adaptatsion muammolarni xal etishni taqazo etadi. Xo'sh adaptatsiya nima? Bolalarda adaptatsion muammolarni mahoratli tarbiyachilar qanday bartaraf etadilar.

Pedagogik adabiyotlarda yosh bolalarning maktabgacha tarbiya tashkilotlariga moslashish masalalari asosan A.I. Jukova, N.I. Dobreitser, R.V. Tonkova – Yampolskaya, N.D. Vatutina tomonidan yoritilgan. N.M. Aksarina, A.I. Mushkis kabilar adaptatsiya birinchi navbatda tibbiy-pedagogik muammo sifatida belgilanadi, uning yechimi uchun bolalarning muloqotdagi ehtiyojlarini qondiradigan sharoitlar yaratilishi, oila va maktabgacha ta'lim o'rtasidagi o'zaro aloqalar, bolalarga yaxshi tibbiy yordam ko'rsatish va o'quv jarayonini to'g'ri tashkil etish zarur deb aytgan. G'arbiy va Sharqiy Yevropa olimlari K. Grosh, M. Zeydel, A. Atanasova – Vukova, V. Manova – Tomova, E. Xabinako va o'zlarining zamonviy tadqiqotlarida bolalarni ijtimoiy tarbiya sharoitlariga moslashtirish muammosiga katta e'tibor qaratishmoqda.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlariga bolalarni qabul qilish ular shaxsiyatdagi sezilarli, salbiy hissiy va psixologik o'zgarishlar bilan bog'liqligi isbotlangan, ularni tuzatish maqsadli ta'lim ta'sirini talab qiladi. Rus olimlari I.V. Ilyenkov, A.V. Petrovskiy, L.S. Vegotskiy, D.I. Felashteyn kabilar shaxsiyatni rivojlantirish psixologiyasi va pedagogikasi bilan bog'liq nazariy muammolarni ko'rib chiqishda moslashishga nisbatan barqaror ijtimoiy jamiyatga kiradigan shaxsning shaxsiy shakllanishi bosqichi sifatida ekanligini ta'kidladilar. Adaptatsiya bu ijobiy moslashuvchanlik ya'ni tanadagi va psixikadagi barcha foydali o'zgarishlarning umumiyliги natijalariga yoki salbiy stressga olib keladigan faol jarayon. Olimlarning ta'kidlashicha muvaffaqiyatli moslashish ikkita mezoniga ajratiladi.

1. Ichki qulaylik (hissiy qondirish).

2. Xulq atvorning tashqi yetarliligi (yangi talablarni osonlikcha va aniq bajarish qobiliyati).

Yosh bolalarni maktabgacha ta'lim tashkilotiga qabul qilish, uning yangi shart-sharoitlarga moslashishi muammosi bilan birga keladi, chunki moslashish imkoniyatlari cheklangan. Bolada "Adaptatsiya sindromi" deb ataladigan kasallikning paydo bo'lishining oilani tark etishni psixologik istamasligini bevosita natijasidir.

Bu o'zgarishlarning barchasi bolani bir vaqtning o'zida turib, unga stressli vaziyatni keltirib chiqaradi, bu esa maxsus tashkilotsiz kayfiyat, qo'rquv, ovqatdan bosh tortish kabi nevrotik reaksiyalarga olib kelishi mumkin. Shuning uchun bolalarni maktabgacha ta'lim muassasalariga moslashtirish bo'yicha ishlarning tamoyillari quyidagilardan iborat:

1. Rivojlanayotgan guruhlardagi tarbiyachilarni sinchkovlik bilan tanlash.
2. Ota-onalarni maktabgacha ta'lim tashkilotining mehnat sharoitlari bilan oldindan tanishtirish.
3. Guruhlarni bosqichma-bosqich to'ldirish.
4. Bolalarning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda moslashishning dastlabki davrida bolalarning moslashuvchan rejimi.
5. Dastlabki 2-3 hafta ichida bolalarda mavjud bo'lgan odatlarni saqlab qolish.
6. Adaptatsiya xaritalari asosida ota-onalarga har bir bolaning moslashuvining o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida ma'lumot berish.

Bolani maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashish jarayonida ular bolalarni quyidagi shakl va usullaridan foydalanadilar: tana terapiyasining elementlari (quchoqlash, qontomir). Bolalik davrida muvofiqlashtirish, moslashuvchanlik va chidamlilikni rivojlantirish kerak.

Maxsus mashqlar to'plami bolada iroda kuchini rivojlantirishga, sezgirlikni oshirishga va uning tanasi haqida ko'p narsalarni o'rganishga yordam beradi. Mashqlar mushaklarni kuchaytiradi va elastic qiladi, bo'g'inlarni rivojlantiradi va harakatlar yanada chiroyli va moslashuvchan bo'ladi. Bundan tashqari, tanaga yo'naltirilgan terapiya yordamida ichki organlar davolanadi va farovonlik yaxshilanadi.

Atrof muhitga bo'lgan moslashishini shakllantirish uchun quyidagilar zarur:

- Bolalarning bir-biri bilan muloqotini tashkil etish;
- tarbiyachilar, maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbar xodimlari, metodistlar, psixolog bilan tanishtirish;
- bolalar bog'chasi va guruh bilan tanishish;

Shu bilan birga, ota-onalar va tarbiyachilarni maqsadga muvofiq tayyorlash, hatto qiyin moslashish sharoitida ham o'rganishini osonlashtirishi mumkin. Avvalo, bular:

1. Bolaga nisbatan iliq va ijobiy hissiy munosabat bo'lmog'i;
2. Bolaning fiziologik va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish;
3. har bir bolaga individual yondoshish;
4. Bolalar bog'chasi sharoitlarini oilaga moslashtirish.

Xulosa sifatida shuni ta'kidlash joizki, maktabgacha yoshdagi bolalarning adaptiv jarayonlari murakkab jarayon hisoblanib, bunda oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilariga katta mas'uliyat yuklanadi. Negaki, har bir bola o'ziga xos individual xususiyatga, xarakter va temperamentga egadir. Shu bois ularning jamoaga moslashishi turlicha kechishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Belkina L.V. (2006). Yosh bolalarni maktabgacha ta'lim muassasalari sharoitlariga moslashish. Voronej: O'qituvchi. – B. 236.
2. Babenkova E.A. (2010). Davolaydigan o'yinlar. 3 yoshdan 5 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun M.: Sfera. – B. 80.
3. Baryaeva L.B. (2009). Bolalarning rol o'ynash o'yinini o'rgatish. M. – B. 143.
4. Pechora K.L., Pantyuxina G.V. (2007). Maktabgacha tarbiya muassasalarida yosh bolalar. M.: Vlados. – B. 176.
5. Aksarina M.N. (2007). Yosh bolalarga ta'lim berish. M.: Tibbiyot. – B. 304.
6. Botirovna, K.V. (2020). Methods of using oral folk creativity to shape the thinking of preschool children. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(5). B. 608–612.
7. Орипова Н. (2021). Bo'lajak mutaxassislarda kasbiy e'tiqodni shakllantirish bosqichlari. *Общество и инновации*, 2(2/S). B. 525–529.
8. Орипова Н.Х., & Ашурова С.Б. (2018). Аспекты формирования мировоззрения детей дошкольного возраста. *Бюллетень науки и практики*, 4(2).
9. Орипова Н.Х., & Ашурова С.Б. (2018). Современные методы формирования мировоззрения детей дошкольного возраста. *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов*, (7). – С. 46–48.
10. Орипова Н.Х., & Ашурова С.Б. (2018). Аспекты формирования мировоззрения детей дошкольного возраста. *Бюллетень науки и практики*, 4(2).